

Véri Dániel

Izraeli street art Budapesten

Izraeli street art: előzetes

📍 Izraeli Kulturális Intézet, Budapest

📅 2011. január 10 – március 31.

Az Intézet¹ huszonegy fotót felvonultató kamara-tárlata a fontosabb alkotóktól mutat be ízelítőként néhány művet.² A hazai street arthoz hasonlóan az izraeli is viszonylag friss jelenség, kezdetei a kilencvenes évek végére mennek vissza.³ A street art – akárcsak máshol is – elsősorban a nagyvárosokban jelentős, az izraeli szcéna Tel-Aviv-központúságát azonban a lakosság számon túl inkább a város nyitott és liberális jellege magyarázza. Ehhez járul a település szerkezete: a szabadon álló épületek oldalfalai megsokszorozzák a rendelkezésre álló falfelületet. Párhuzamba állítható mindez Párizssal, ahol az utcák váltakozó szélessége miatt kialakuló tűzfalakat foglalja el a street art, különösen a Marais negyedben.⁴ Ha van az izraeli street artnak nemzeti jellege, akkor éppen a nemzetközi gyökere tekinthető annak. Szembetűnő, hogy az alkotók jelentős hányada külföldről érkezett,⁵ ami nyilván nem független az állam bevándorlásra (alija) épülő politikájá-

¹ <http://izraelikultura.hu/>

² A kiállításon szereplő művészek: Ame72, The Drip Up, Foma, Know Hope, Mimi the Clown (Párizs), Funk25 (Hamburg), Klone, Rami Meiri, Miki Mottes, Sened. A tárlat kurátoraként írást a fotók kiegészítésének, háttérnek szánom. A tervek szerint a fotókiállítást követni fogja egy valódi műveket bemutató tárlat is, erre utal a címben az „előzetes” szó.

³ Az izraeli street art története legjobb tudomásom szerint feldolgozatlan, mindenesetre a művek közül talán legszélesebb válogatását nyújtó könyvében Anna Sassoon 1997-re teszi az első stencil megjelenését. Anne Sassoon: *Hunting Graffiti*, in: Leora Cheshin: *Befriend Your Demon. Tel-Aviv Street Art*, h.n., 2009, o.n. (a továbbiakban: Cheshin 2009).

⁴ A párizsi street art-ról: Véri Dániel: *Jelet hagyni. Adalékok a párizsi stencil művészettörténeti kérdéseihez*, in: *Első Század* (OTDK 2009), Budapest, 2009, 229–285.

⁵ Ez a kép rajzolódik ki az egyes alkotókkal készült, interneten fellelhető interjúkból, de az említett katalógus előszavát jegyző Lois Stavsky *Leora Cheshin photographs Tel Aviv street art* című írásából is. Cheshin 2009, o.n., http://www.leora-cheshin.com/leora_cheshin_08/shop1.htm

KNOW HOPE

And the Feebled Birds In Their Huddled Flocks Can't Remember Their Real Names, 2010

© fotó: Know Hope

tól. A külföldi gyökerekkel rendelkező alkotók magukkal hozták hagyományait, vizuális kultúrájukat, ezek keveredéséből alakult ki az izraeli street art. Nemzetközi az izraeli szcéna abból a szempontból is, hogy számos külföldi alkotó érkezik egyénileg vagy fesztiválok keretében, hogy otthagyja keze nyomát az izraeli falakon.⁶ Felfedezhetjük így Tel-Avivban a hamburgi Funk25,⁷ a párizsi C215 és Mimi the Clown munkáit is.

A helyi művészek alkotásai mind tematikailag, mind technikai szempontból heterogének, a közel-keleti helyzet ellenére a jó minőségű művek között elenyésző a politikai üzenetek aránya. Helyspecifikus alkotások inkább a külföldi művészekre jellemzők: a *Hegedűs a háztetőn* idézi a néző emlékezetébe Funk25 tel-avivi hegedűse, míg C215 szokásos stencil-portrén Izraelben kipás alakok tűnnek fel.

Szokatlan kísérleti terepet nyújt az Izrael és a palesztin területeket elválasztó fal betonfelülete.⁸ Számos külföldi és izraeli művész munkája látható itt, a nemzetközi ismertségre szert tett Banksy-t is beleértve. Ezekről a művekről a közelmúltban két album is megjelent.⁹

A nemzetköziség mellett Izraelben is fontos vonása a street artnak a kooperáció: egy-egy falon gyakran több művész közreműködésének eredményét láthatjuk. Jó példa erre egy elhagyott épület Jaffában, amelynek felújításra váró belső terét 2009 szeptemberében Foma, Klone, Know Hope és Zero Cents együtt festették ki.¹⁰ Efemer műfajról lévén szó a művek csak korlátozott ideig maradnak fenn: továbbélésüket fotódokumentáció biztosítja. Ezek a fényképek az egyes művészek weboldalain túl tematikus blogokban és a street art-ról szóló, gazdagon illusztrált könyvekben kapnak helyet.¹¹ Empirikus kutatás nem áll rendelkezésünkre, úgy tűnik azonban, hogy – hasonlóan a nemzetközi trendekhez – az izraeli alkotók többsége sem ama-

⁶ Legfrissebb példa erre az *Inspiration Art Festival* 2010 októberében. Ezt az Inspire (vagy Idiot the Wise) néven ismert alkotó szervezte, akinek számos további street art programot is köszönhetünk. <http://www.inspirationartfestival.tk/> (Mindegyik hivatkozott honlap elérve: 2011.02.15.). Victoria Schneider: *From the pavement to the gallery: Street art gets showcase in Tel-Aviv*, Haaretz.com, 2010.10.18., <http://www.haaretz.com/culture/arts-leisure/from-the-pavement-to-the-gallery-street-art-gets-showcase-in-tel-aviv-1.319817>

⁷ Funk25 járt pár éve Budapesten is, egy nagyméretű plakátja sokáig látható volt a Múzeum körút és a Ferenczy István utca sarkán, de néhány kisebb művével ma is találkozhatunk a városban.

⁸ Az elválasztó vonal kb. 90%-a kerítés, festett munkák értelemszerűen csak a belterületeken futó betonfalakon láthatók.

⁹ William Parry: *Against the Wall: The Art of Resistance in Palestine*, Pluto Press, 2010; Zia Krohn, Joyce Lagerweij: *Concrete Messages: Street Art on the Israeli – Palestinian Separation Barrier*, Dokument Press, 2010.

¹⁰ *Kindred Times and Future Goodbyes*, in situ kiállítás, 2009. <http://cargocollective.com/klone/752234/Comissions-Collaborations>

¹¹ Street art blogok: 2007-től napjainkig (Inspire blogja): <http://telavivstreetart.blogspot.com/>; 2009–2010: <http://street-art-tel-aviv.blogspot.com/>

KLONE
Cím nélkül, 2010
© fotó: Véri Dániel

FOMA
Speak No – Self Portrait
© fotó: Milli Katz

tőr, részesült valamilyen rendszeres művészeti képzésben.¹²

A cikkben sajnos nincs alkalom minden művész fotóval kísért bemutatására. Egy válogatás megtekinthető a kiállításon, míg a lábjegyzetben jelzett weboldalak további bőséges képanyagot szolgáltatnak. Lássuk hát, kik a fontosabb szereplők, és mi jellemzi a munkáikat? Sok elemből, szürreálisan építkező kompozíciókat hoz létre KLONE, aki KNOW HOPE mellett az izraeli street art egyik legérdekesebb – egyébként ukrán származású – figurája.¹³ Torz, ragadozó küllemű, ám szomorú tekintetű lényei antropomorfak. Munkájához inspirációt – honlapjának tanúsága szerint – álmai nyújtanak. Vele szemben ZERO CENTS témája elsősorban az emberi test, zavarba ejtő, szürreálissal határos munkái a nemiség kérdéseit érintik.¹⁴ FOMA körbevágott plakát (wheatpaste) munkáin sajátos felületkezelésű emberalakokat látunk, emellett készíti szabad kézzel fújt, szándékolatlan esetlen figurákat és van egy fotó-alapú sorozata is, amely a szexuális zaklatásra hívja fel a figyelmet.¹⁵ A THE DRIP UP városszerte kiragasztott munkáin székek, polcok, keretezett családi fotók és más berendezési tárgyak szerepelnek: a város falain jeleníti meg a valóságban mögöttük rejtőző lakásbelsőket.

Az építész végzettségű SENEĐ stencillel dolgozik, élénk színekkel festett, szögletes formájú vidám figurái (*Kufsonim* – dobozok) sajátos utcai képregény szereplőiként élék életüket.¹⁶ Matricát használ az alkalmazott grafikusként dolgozó MIKI MOTTES, két humoros karaktert – egy zöld kaktusz-nyúlt és egy uborka-figurát – ábrázol változatos szituációkban.¹⁷

Közismert graffitis a brit származású AME72, jellegzetes, sárga legő-emberkéivel Tel-Aviv számos pontján találkozhatunk.¹⁸ A tel-avivi művészek túlsúlyával szemben a BROKEN FINGAZ csoport Haifában működik; ők a graffitik mellett készítették már stop motion filmet is (ahol a szakaszosan festett és felvett képek megelevenednek).¹⁹ Széleskörű ismertsége ellenére kilóg a sorból a nyolcvanas évek eleje óta aktív RAMI MEIRI.²⁰ A képzőművészeti egyetemet végzett alkotó tűzfalakat borító, megrendelésre készült művei nehezen sorolhatók be a street art alkotások közé.

12 A francia és magyar alkotók többsége például képzőművészeti vagy iparművészeti egyetemre járt (vagy ott hallgató), illetve rokon szakmák képviselője.

13 <http://www.kloneyourself.com/>; <http://www.flickr.com/photos/klone>

14 <http://www.ramimeiri.com/>

15 <http://www.flickr.com/photos/fomafoma/>

16 <http://www.flickr.com/photos/kufsened/>

17 <http://www.mikimottes.com/>; <http://www.flickr.com/photos/mikimottes/>

18 <http://ame72.com/>

19 <http://brokenfingaz.com/>

20 Rami Meiri: *Murals. Trompe l'oeil*, h.n., é.n.; <http://www.ramimeiri.com/>

A Know Hope művésznév egy húszas éve elején járó fiatallembert rejt.²¹ Kaliforniában született, művész szüleivel gyerekkorában költözött Izraelbe, ahol képzőművészeti gimnáziumba járt. Egyaránt dolgozik utcán és állít ki galériákban világszerte.²² Műveit érzékeny látásmód jellemzi, választott nevének kettőssége éppúgy sokat mond, mint a munkássága kezdetén gyakran alkalmazott feliratok – „This is Limbo”, „Please Believe” – is.

A farmert és halszákmintás pulóvert viselő nyúlánk figura szinte Know Hope névjegyévé vált. Nem egyedi jelenség ez, a művész alteregójaként is felfogható ábrázolás gyakori az európai street artban. Így válik egy aktatáskás, kalapos, fekete árnyalak a francia Nemo képi megfelelőjévé, és így használja szinte szignatúraként Banksy a patkány-motívumot – amelyet egyébként bevallottan a francia street art egyik klasszikusától, Blek le Rat-tól kölcsönöz.²³ Know Hope fekete-fehér figuratípusának egyetlen színes eleme a vállán viselt piros szív. Az első pillantásra bájosnak ható figura mellkasán azonban szívének helye gyakran üresen tátong: egy másik – hasonló – szereplő nyúl át rajta, máskor ezen keresztül kémleli távcsövön az eget. Kedves megfogalmazású képein gyakran horrorisztikus részletek tűnnek fel: csonkolt végtagok, emberként vérző csonka fatörzsek. A művész korlátozott ikonográfiai eszköztárral dolgozik: motívumai között szerepel távcső, homokóra, fatörzs, villanypózna, madarak.²⁴ A műveket angol nyelvű, rövid, talányosan megfogalmazott, szomorúan optimista üzenetek kísérik.²⁵ Munkáinak végkicsengése pozitív, nyúlánk figurái a város, az egyes ember és az emberiség közös problémáira reflektálnak. Horvátországban és Bécsben már láthattuk munkáit, talán nem kell sokáig várunk, hogy üzeneteivel Budapesten is találkozassunk.²⁶

21 <http://www.flickr.com/photos/thisislimbo/>; eddigi legrészletesebb interjú: Meighan O'Toole: *Q&A with Know Hope*, 2009.01.15., http://myloveforyou.typepad.com/my_love_for_you/2009/01/qa-with-know-hope.html

22 Egyéni kiállítások: Anno Domini, San Jose, 2008; Carmichael Gallery, Los Angeles, 2009; Ad Hoc Art, Brooklyn, New York, 2009; Show and Tell Gallery, Toronto, 2010.

23 A példákat vég nélkül lehetne sorolni: a leitmotiv-szerű karakterek alkalmazása a művész utcán történő könnyű beazonosítását segíti elő, szerepe a használt álnévvel együtt az indentitás-építés.

24 Itt is Nemo a legjobb párhuzam, aki rendkívül kevés – szimbolikus tartalmú – elem variálásával alkotja műveit.

25 A kép melletti szöveg hangsúlyos volta tekintetében a francia Miss.Tic munkáival állítható párhuzamba – igaz, utóbbinál a *bon mot*-szerű feliratok formája verses. Közös bennük, hogy munkásságukat mindketten szöveges üzenetek utcai elhelyezésével kezdték, a képi ábrázolás csak később vált fontossá.

26 Pula (2010), <http://www.unurth.com/530876/Know-Hope-Croatia>; Bécs, *BLK River Festival* (2010) <http://blkriver.at/2010/know-hope.html>

Láng Eszter

Profán eszközökkel a szakrális felé

Istenem

☞ **MODEM, Debrecen**

☞ **2011. február 26 – május 15.**

Tizenkét, STURCZ JÁNOS kurátor által kiválasztott művész munkái láthatóak a MODEM földszinti traktusában. A művek elsősorban egyéni hitélményekre épülnek, nem célzóak az isteni és a szakrális közvetlen megjelenítését – hangsúlyozza a kiállítás bevezetője. Ennek megfelelően kevés a „klasszikus”, a dogmatika által hagyományosan tárgyalt keresztény hittételeket megfogalmazó alkotás. Leginkább a jelen társadalmi kérdéseire, a hit és a vallás helyzetére reflektáló művekkel találkozunk, néhányuk témája pedig a „teremtett természet” szépsége. A hagyományos egyházművészeti

BUKTA IMRE
Cím nélkül, 2010

